

Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani

OBVESTILA

republiške matične službe

1984

št. 1 2

VSEBINA:

	str.
- Spremenjeni seznam literature za pripravo na strokovne izpite	1
- Načrt dela matične organizacijske in inštruktorske službe Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani za leto 1984	8
- Načrt dela matične službe Centralne tehniške knjižnice Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani za leto 1984	11
- Načrt dela Knjižnice Oton Župančič - enota Pionirska knjižnica na področju somatične službe za javne pionirske in šolske knjižnice za leto 1984	13
- Načrt dela Mariborske knjižnice - enota Pionirska knjižnica na področju matične dejavnosti v letu 1984	14
- Breda Filo: Teoretične osnove izobraževanja uporabnikov KIS	16
- Breda Filo: Izobraževanje uporabnikov informacijskih sistemov	31

SPREMENJENI SEZNAM LITERATURE ZA
PRIPRAVO NA STROKOVNE IZPITE

Seznam literature za pripravo na strokovne izpite je izšel v Obvestilih republiške matične službe 1980, št.2. Ker je bil med tem časom sprejet novi Zakon o knjižničarstvu, izšlo je pa tudi nekaj pomembnih strokovnih prispevkov, so nekateri izpraševalci pripravili nove, dopolnjene sezname literature za svoje predmete. V tej številki objavljamo nov seznam literature za pripravo na strokovne izpite za naslednje predmete:

Splošna organizacija knjige in knjižničarstva
Zgodovina knjige in knjižnic
Bibliografija
Nemščina

Za vse ostale predmete še velja literatura, ki je bila objavljena v Obvestilih republiške matične službe 1980/2.

Splošna organizacija knjižničarstva

K N J I Ž N I Č A R :

Koncepcija razvoja knjižničarstva v Sloveniji. - Kulturni poročevalec (Zveza kulturno prosvetnih organizacij Slovenije) 1971 št.10.

Objavlja tudi: Bibliotekarstvo Jugoslavije 1969-1971. III. in IV. skupščina Zveze društev bibliotekarjev Jugoslavije. Ljubljana 1972.

Pivec-Stele Melitta, Branko Berčič, Ančka Korže-Strajnar: Organizacija slovenskih bibliotekarjev 1931-1947-1967. - Knjižnica 1967 št.1/4 str.5-42

Šircelj Martina: O knjigah in knjižnicah za mladino. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977.

Šircelj Martina: Osnutek standardov šolskih knjižnic. - Knjižnica 1971 št.1/2 str.48-53.

Šolska knjižnica - Medioteka v srednjem usmerjenem izobraževanju. Ljubljana, NUK 1980. /Gradivo./

Zakon o knjižničarstvu - Knjižnica 1983 št.1/4 str.122-134.

VIŠJI KNJIŽNICAR še :

Berčič Branko: Nacionalna knjižnica in univerzalna dostopnost informacij. - Knjižnica 1979 št.1/4 str.11-18.

Berčič Branko: Narodna in univerzitetna knjižnica. (Nacionalna i univerzitetna biblioteka.) - Jugoslovenski pregled 1981 št.1 str.35-36.

Berčič Branko: Razvoj samoupravnih družbenih odnosov in knjižničarstvo. - Obvestila republiške matične knjižnice 1973 št.11 str.1-22.

Berčič Branko: Uveljavljanje bibliotekarske stroke na Slovenskem. Knjižnica 1983 št.1/4 str.5-18.

Bibliotečno-informacijski centar kao faktor unapredivanja odgojno-obrazovanog procesa... Rijeka, Društvo bibliotekara Rijeka 1982.

Filo Breda: Informacijska naloga splošnoizobraževalnih knjižnic v knjižničnoinformacijskem sistemu Slovenije. - Obvestila republiške matične službe 1982 št.1.

Filo Breda, Ančka Korže-Strajnar: Nova organizacija splošnoizobraževalne knjižnične mreže v Sloveniji. - Razvitost matičnih knjižnic v Sloveniji. Ljubljana 1973 str.87-106.

Objavljajo tudi: Obvestila republiške matične knjižnice 1970 št.6.

Kamenik Ignac: Horizontalne in vertikalne povezave med različnimi tipi knjižnic v enovitem knjižnično-informacijskem sistemu SR Slovenije. - Knjižnica 1981 št.1/4 str.7-21.

Kamenik Ignac: Mesto bibliotekarstva v usmerjenem izobraževanju. - Vzgoja in izobraževanje 1980 št.2 str.30-36.

Kamenik Ignac: Obvezni izvod na Slovenskem. - Knjižnica 1979 št.1/4 str.28-37.

Kokole Jože: Delež avtomatizacije pri razvoju knjižnično-informacijskega sistema v Sloveniji. - Knjižnica št.1/2 str.88-96.

Šolska knjižnica na osnovni šoli. - Obvestila republiške matične službe 1982 št.1.

Šolske knjižnice. /Gradivo s posvetovanja DBS na Bledu 1979./

Zakon o osnovni šoli. - Uradni list SRS 1980 št.5
(čl.38, 89, 93, 99).

Zakon o usmerjenem izobraževanju. - Uradni list SRS 1980
št.11 (čl.118, 122, 176).

B I B L I O T E K A R š e :

Berčič Branko: Medsebojno povezovanje, neposredna naloga v
sedanjem razvoju slovenskega knjižničarstva. - Obvestila
republiške matične službe 1975 št.14 str.1-9.

Berčič Branko: Narodna in univerzitetna knjižnica v jubilej-
nem letu. - Zbornik NUK I., 1974 str.75-76.

Hartman Bruno: Konceptcija razvoja knjižničarstva v Sloveniji
iz leta 1971 in njena realizacija v obdobju 1971-1981.
- Knjižnica 1982 št./2 str.9-22.

Kamenik Ignac: Izobraževanje knjižničarjev v Sloveniji.
- Obvestila republiške matične službe 1972. št.8 str.23-34.

Kert Zlata: Unescov program NATIS. - Knjižnica 1981 št.1/4
str.37-48.

Knjižnično informacijski sistem. /Gradivo s posvetovanja
DBS v Kopru 1980./

Kocijan Gregor: Knjiga in bralci. Ljubljana, Delavska enot-
nost 1974. (Javno mnenje. 54.)

Kocijan Gregor, Martin Žnidaršič: Knjiga in bralci. II. Lju-
bljana, Raziskovalni center za samoupravljanje RS ZSS,
Kulturna skupnost Slovenije, Splošno združenje grafično pre-
delovalne industrije, časopisne in založniške dejavnosti ter
knjigotrštva Slovenije 1980. (Javno mnenje. 70.)

Korže-Strajnar Ančka: Splošnoizobraževalne knjižnice Slove-
nije. Gradivo za razpravo. Ljubljana, Kulturna skupnost
Slovenije 1983. (Študije in gradiva. 17.)

Korže-Strajnar Ančka: Splošnoizobraževalno knjižničarstvo v
Sloveniji 1970-1980. Ljubljana, Kulturna skupnost Slovenije
1982. (Študije in gradiva. 11.)

Korže-Strajnar Ančka: Srednjeročni sanacijski program razvoja
SIK 1971-75 in načrtovanje do leta 1980. - Obvestila repub-
liške matične službe št.14 str.10-24.

Listina o knjigi. - Naši razgledi 11.II.1972 št.3 str.85-86.
Objavlja tudi Knjižnica 1982 št.1/2 str.115-118.

Manifest o javnih knjižnicah. - Knjižnica 1972 št.1/4
str.5-8.

Objavlja tudi: Razvitost matičnih knjižnic v Sloveniji,
Ljubljana 1973 str.107-112.

Mirt-Levovnik Vera: Smernice razvoja dejavnosti INDOK v
SR Sloveniji. - Raziskovalec 1977 št.3/4 str.118-120.

Ob tridesetletnici oblikovanja temeljev sodobnega sloven-
skega knjižničarstva. - Knjižnica 1974 št.1/2 str.1-3.

Samoupravni sporazum o referalnoj delatnosti u Jugoslaviji.
- Bibliotekar (Beograd) 1980 str.151-158.

Sepe Miša: Standardi univerznh knjižnic. - Knjižnica 1971
št.1/2 str.44-47.

Standardi za univerzne knjižnice, vključene v knjižnično-
informacijski sistem Slovenije. /Predlog./ Ljubljana-Maribor
1980.

Strokovno posvetovanje o razvoju INDOK omrežja v SR Sloveniji,
Ljubljana 1976. (Prispevki V.Levovnik, B.Filo, J.Spanring in
M.Šlajpah.) /Gradivo./

Šlajpah Mara: Pomen sodobnih povezovalnih procesov v knjiž-
nični mreži za specialne knjižnice. - Knjižnica 1975 št.1/4
str.30-38.

Šlajpah Mara, Sonja Tovornik: Specialno knjižničarstvo v SRS
1981-1982. (Gradivo strokovnega posvetovanja DBS v Kopru
16.-18.10.1980./

Mara Šlajpah: Uvod k jugoslovanskim standardom za specialne
knjižnice. - Knjižnica 1978 št.3/4 str.263-264.

Šolanje knjižničnih delavcev. (gradivo s posvetovanja DBS
1982 v Tolminu./

Tehnologija v KIS. /Posvetovanje DBS v Ljubljani 1983.
Gradivo./

3. /Tretje/ jugoslovansko posvetovanje o uporabi računalnika
v knjižnicah. /Gradivo s posvetovanja v Ljubljani - NUK 1981./

Visokošolski knjižnični sistem. Zborovanje slovenskih knjižničarjev (Ljubljana 7.-9.XI.1974). Ljubljana 1975 str.5.-24. (Prispevki B.Hartmana, M.Sepe, M.Šlajpah in B.Berčiča.)

Zakon o založništvu. - Knjiga 1979 št.1 str.1-12.

Živković: Jedinствeno bibliotečko-informativni sistem u Jugoslaviji. - Bibliotekar (Beograd) 1980 str.68-79.

Žnidaršič Martin: Ekonomski problemi slovenske knjige. Maribor, Obzorja 1972. (Ekonomsko komercialna knjižnica. 25.)

Zgodovina knjige in knjižnic

K N J I Ž N I Č A R

Valter Bohinec: Zgodovina knjige, knjižnic in tiska. Ljubljana 1957.

Jože Munda: Knjiga. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1983. (Literarni leksikon. Študije. Zv.22.) (Ustrezna poglavja.)

Enciklopedija Jugoslavije. Zagreb, Jugoslovenski leksikografski zavod 1980. 1.zv. 2.izd. (Geslo: Biblioteke.)

Enciklopedija Jugoslavije. I.izdaja v slovenskem jeziku. Zagreb, Jugoslovenski leksikografski zavod 1983. 1.zv. (Geslo: Biblioteke.)

V I Š J I K N J I Ž N I Č A R I N B I B L I O T E K A R še :

Avgust Pirjevec: Knjižnice in knjižničarsko delo. V Celju 1940. (Ustrezna poglavja.)

Zvonimir Kulundžić: Zgodovina knjige. Ljubljana 1967.

Jaro Dolar: Spomin človeštva. Ljubljana 1982.

Branko Berčič: Tiskarstvo na Slovenskem. Ljubljana 1968.

Enciklopedija Leksikografskog zavoda. Zagreb 1955- (Pomembne svetovne biblioteke.)

Bibliografija

K N J I Ž N I Č A R

Janez Logar: Uvod v bibliografijo. Ljubljana 1970.

Jože Munda: Knjiga. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1983. (Literarni leksikon. Študije. Zv.22.) (Ustrezna poglavja.)

Majda Ujčič: Novosti med nacionalnimi bibliografijami v Jugoslaviji. - Knjižnica 1983 št.1/4 str.114-116.

Gradivo s tečaja za pripravo na strokovni izpit. (Dopolnjeni pregled najvažnejših slovenskih in jugoslovanski bibliografij.)

V I Š J I K N J I Ž N I Č A R I N B I B L I O T E K A R še:

Enciklopedija Jugoslavije. I. Izdaja v slovenskem jeziku. Zagreb 1983. (Geslo: Bibliografija.)

Deset godina Bibliografskog instituta FNRJ. 1958.

Janez Logar: Ob stoletnici splošne tekoče bibliografije pri Slovencih. - Knjižnica 1968 št.1/4 str.15-20.

Jože Munda: "Slovenska bibliografija" in njeni problemi. - Knjižnica 1977 št.1/4 str.22-32.

Boža Pleničar: Selekcija gradiva za Slovensko bibliografijo. - Knjižnica 1977 št.1/4 str.78-83.

Majda Ujčič: Nacionalne bibliografije in univerzalna bibliografska kontrola. - Knjižnica 1977 št.1/4 str.84-91.

Tuji jeziki

Nemščina

Katerikoli od navedenih učbenikov:

Valter Braz, Ana Renčelj, Käthe Grah: Nemščina I-III. (I-II za knjižničarja, III za višjega knjižničarja in bibliotekarja)

Romana Šifrer, Ana Renčelj, Ivanka Medved: Nemški jezik
2-3 za srednje izobraževanje. Maribor 1983.

Korbinian Braun: Deutsch als Fremdsprache. Stuttgart 1970-

Deutsch 2000. München 1980-. (Zlasti zvezek: Grammatik
der modernen deutschen Umgangssprache. 1980.)

Deutsch intensiv. Grundkurs für Ausländer. Leipzig 1977-

Joachim Buscha: Deutsches Übungsbuch. Leipzig 1980.

Gerhard Helbig, Joachim Buscha: Deutsche Übungsgrammatik.
Leipzig 1981

Ursula Förster, Gertraud Heinrich: Deutsch für Sie. Leipzig
1976.

DELOVNI PROGRAM

REPUBLIŠKE MATIČNE SLUŽBE IN MATIČNIH SLUŽB CENTRALNE
TEHNIŠKE KNJIŽNICE V LJUBLJANI, KOŽ ENOTE PIONIRSE
KNJIŽNICE V LJUBLJANI IN MARIBORSKE KNJIŽNICE, ENOTE
PIONIRSE KNJIŽNICE MARIBOR

N a č r t d e l a

matične organizacijske in instruktorske službe Narodne
in univerzitetne knjižnice v Ljubljani za leto 1984

Republiška matična služba bo v letu 1984 skrbela za strokovno
rast knjižnic in za uvajanje sodobnega koncepta razvoja
knjižnic v Sloveniji, pri čemer bo neposredno in načrtno
usmerjala splošnoizobraževalne knjižnice in knjižnice visoko=
šolskih in znanstvenih delovnih organizacij, za šolske knjiž=
nice bo poskrbela v sodelovanju z obema vzorčnima knjižnica=
ma in s Pedagoško akademijo v Ljubljani, za tehniške spe=
cialne knjižnice v sodelovanju s CTK, za ostale specialne
knjižnice pa v okviru možnosti in v sodelovanju z občinski=
mi matičnimi knjižnicami.

Za leto 1984 načrtujemo naslednje naloge:

I. Organizacijsko delo

1. Inštruktorska pomoč splošnoizobraževalnim knjižnicam

Knjižnicam bomo posredovali strokovne nasvete, mnenja
in informacije v pisni obliki in po telefonu, poleg
tega načrtujemo še:

- a) 10 obiskov v SIK-individualno svetovanje o organi=
zacijskih in strokovnih vprašanjih knjižnic,
- b) 50-60 obiskov iz SIK-različna problematika knjižnic
- c) 100 ur inštruktorske pomoči pri preurejanju knjiž=
ničnega gradiva
- d) svetovanje pri adaptacijah, novogradnjah in notranji
opremi knjižnic (100 ur, honorarno delo Ančke Korže
-Strajnar).

Posebna skrb bo namenjena občinskim matičnim knjižni=
cam v zamejstvu zlasti Narodni in študijski knjižnici
v Trstu.

2. Inštruktorska pomoč knjižnicam visokošolskih in znanstvenih DO

Knjižnicam bomo posredovali strokovne nasvete, mnenja in informacije v pisni obliki in po telefonu, poleg tega pa načrtujemo še:

- a) 10 obiskov v visokošolskih knjižnicah - individu= alno svetovanje v organizacijskih in strokovnih vprašanjih knjižnic,
- b) 30 obiskov iz teh knjižnic-različna problematika knjižnic.

3. Ostali obiski v zvezi z organizacijo knjižnic

- a) 5 obiskov na raznih forumih in organizacijah v zvezi s problematiko knjižnic,
- b) 50 obiskov v matični službi v zvezi s problema= tiko knjižnic-obiski knjižničarjev iz drugih repub= lik in iz drugih držav, obiski iz organizacij, ki so tako ali drugače povezane s stroko (PA, arhitekti, statistiki, založniki, strokovni delavci KSS in RSS in ISS in drugi).

4. Organizacija posvetov in sestankov

- a) 2 seji kolegija republiške matične službe
- b) 3 seje komisije za univerzne knjižnice
- c) 1 posvet z univerznimi knjižnicami o aktualni temi (standardi)
- d) 1 posvet s SIK II.skupine o vprašanjih domoznanske zbirke, matične dejavnosti in informacijske dejav= nosti
- e) 6-7 posvetov s SIK po regijah o organizaciji matične službe in o predlogu standardov
- f) 1 posvet za 10 knjižnicami, ki bodo preizkušale standarde za SIK
- g) 6 sej Strokovnega sveta za knjižničarstvo
- h) več manjših sestankov (CKST, predavatelji, somatične knjižnice), po potrebi.

5. Izobraževanje

Tudi v letu 1984 bo republiška matična služba skrbela za strokovno izobraževanje knjižničnih delavcev s tem, da bo sodelovala s komisijo za priznavanje strokovnih kvalifikacij, z izpitno komisijo, obveščala knjižnice o strokovnih izpitih in tečajih PA in da bo sama orga= nizirala seminarje in tečaje.

V letu 1984 so predvideni:

- a) 2 termina strokovnih izpitov:
14. - 19. maja in 5. novembra dalje
- b) tečaj za pripravo na strokovne izpite:
9. - 20. aprila in v septembru
- c) tečaj AOP za delavce SIK (pomladni v sodelovanju FSPN)
- č) seminar o uvajanju uporabnikov v univerznih knjižnicah:
pomladi
- d) 2-3 seminarji o standardih ISBD za periodiko in za
posebno gradivo
- e) seminarji in tečaji, ki jih bomo pomagali organizirati
pri področnih društvih ZBDS
- f) tečaj za slovenske knjižničarje v Trstu (januar in
februar)

6. Statistika

V letu 1984 bomo zbrali podatke o delu SIK (60 občinskih z izposojevališči in krajevnimi knjižnicami) in o delu knjižnic visokošolskih in znanstvenih ustanov (109), iz statističnih vprašalnikov Zavoda SRS za statistiko in iz dodatnih vprašalnic, ki jih bomo zbrali neposredno. Po=datke bomo zbrali in obdelali za objavo v Knjižnici.

II. Strokovno delo

1. Publikacije

- a) Obvestila republiške matične službe, 3-4 številke
- b) Gradnja in oprema SIK III.skupine - natis
(pripravlja Ančka Korže-Strajnar, kot raziskovalno
nalogo)

2. Strokovno delo inštruktorjev

- a) preizkus novih standardov za SIK (raziskovalna naloga KSS v sodelovanju z Ančko Korže)
- b) Analiza domoznanskih in informacijskih zbirk SIK II.skupine (prenešeno iz leta 1983)
- c) Načrt mreže občinskih matičnih knjižnic (predlog za strokovni svet)
- č) Minimalni pogoji za ustanovitev knjižnic (nadaljevanje sodelovanja s Komitejem za kulturo)
- d) Predlog posebnih pogojev za imenovanje matičnih knjiž=nic (za strokovni svet)
- e) Sodelovanje pri pripravi dokončne verzije standardov za univerzne knjižnice (s komisijo za univerzne knjiž=nice ZBDS).

- f) Načrt mreže osrednjih knjižnic za določena strokovna oziroma znanstvena področja (za strokovni svet)
- g) Predlog posebnih pogojev za imenovanje osrednjih knjižnic za določena strokovna oziroma znanstvena področja
- h) Skupne osnove za samoupravne in organizacijske akte univerznih knjižnic
- i) Sprotno spremljanje bibliotekarske dejavnosti in skrb za strokovno pravilnost sprejetih stališč
- j) Predavanja na tečajih in seminarjih, referati, članki, strokovna mnenja in ekspertize, ko bo to potrebno.

3. Dokumentacija člankov o knjižničarstvu

Pregledali bomo približno 1500 kosov tekočih časnikov, iz katerih bomo izrezali in uredili približno 500 člankov.

IV. Sodelovanje

Delavci republiške matične službe bodo v letu 1984 sodelovali s strokovnimi delavci drugih oddelkov NUK, aktivno se bodo vključevali v razne organe in komisije NUK, prav tako pa tudi v komisije in odbore ZDBJ, ZBDS in DBL, sodelovali bodo s somatičnimi in z drugimi knjižnicami, s KSS, SZDL, s Komisijo za informatiko, dokumentacijo in knjižničarstvo na Univerzi, s Centrom za razvoj Univerze, z Zavodom za statistiko SRS ter z matičnimi službami nacionalnih knjižnic v drugih republikah oziroma pokrajinah.

N a č r t d e l a

matične službe Centralne tehniške knjižnice Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani za leto 1984

Matična služba Centralne tehniške knjižnice Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani (v nadaljnjem besedilu: CTK) bo opravljala naloge matične dejavnosti za tehniške visokošolske in specialne knjižnice (v nadaljnjem besedilu: tehniške knjižnice) usklajeno z republiško matično službo pri Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani (v nadaljnjem besedilu: NUK) in v skladu z zakonom o knjižničarstvu. Skrbela bo za sodoben razvoj tehniških knjižnic, nudila knjižnicam inštruktorsko pomoč, izobraževala knjižničarske delavce tehniških knjižnic, razvijala sodelovanje tehniških knjižnic v knjižničnih pove-

zovalnih procesih in s tem pospeševala njihovo vključevanje v knjižnično informacijski sistem ter usklajevala nabavo knjižnega gradiva v tehniškem usklajevalnem krogu. V okviru znanstveno informacijskega sistema bo skrbela še posebej za organizacijo pretoka informacij na področju graditeljstva in zato usposabljala knjižničarske delavce in dokumentaliste, ki delajo na tem področju, za sodelovanje pri sestavi podatkovne zbirke za graditeljstvo. Izobraževala bo uporabnike znanstvenih in strokovnih informacij ter razvijala teorijo na tem področju. Prav tako bo razvijala teorijo poslovanja tehniških knjižnic, njihove knjižnične in INDOK dejavnosti.

Naloge matične dejavnosti bodo opravljale vse strokovne službe CTK.

V letu 1984 so načrtovane naloge:

- I. Inštruktorska pomoč tehniškim knjižnicam in INDOK službam pri visokošolskih, raziskovalnih in gospodarskih delovnih organizacijah
 - 70 obiskov knjižničarjev in dokumentalistov iz SR Slovenije v CTK
 - 30 obiskov bibliotekarjev iz drugih republik
 - 290 strokovnih nasvetov in informacij po telefonu, med obiski in v pisni obliki
 - organizacija večdnevne prakse v CTK za pet knjižničarjev
 - pet inštruktorskih obiskov v tehniških knjižnicah in INDOK službah
- II. Organizacija strokovnih sestankov
 - dva širša strokovna sestanka s knjižničarji in dokumentalisti tehniških knjižnic
 - štiri strokovni sestanki v ožji sestavi po posameznih strokovnih področjih
 - trije sestanki sekcije za specialne knjižnice
- III. Izobraževanje
 - štiri strokovna predavanja na strokovnih sestankih in v okviru sekcije za specialne knjižnice
 - trije enodnevni tečaji za knjižničarje specialnih knjižnic
 - sodelovanje na seminarju o uvajanju uporabnikov v univerznih knjižnicah
 - organizacija enotedenske učne prakse za okoli šest študentov knjižničarstva Pedagoške akademije v Ljubljani v CTK
 - organizacija učne prakse za okoli tri učence srednjih šol

IV. Vodenje razvida o tehniških knjižnicah in INDOK službah

- priprava na izvedbo ankete o stanju INDOK služb, visokošolskih in specialnih knjižnic v SR Sloveniji v l.1984 za bazo podatkov na računalniku CDC 3600 v Inštitutu za nuklearne znanosti Boris Kidrič v Vinči
- dopolnjevanje kartotek o tehniških knjižnicah in INDOK službah z novimi podatki in vnašanjem sprememb

V. Publikacije

- izdaja centralnega kataloga serijskih publikacij s področja tehničnih, prirodoslovnih in biotehničnih ved v knjižnicah Slovenije vključno l.1979
- priprava na izdajo abecednega registra k skrajšani izdaji UDK, 1982
- priprave na izdajo priročnika za poslovanje specialnih knjižnic
- priprave na izdajo prevoda dela s področja informatike

VI. Sodelovanje

Matična služba bo sodelovala s strokovnim službami CTK, z republiško matično službo pri NUK, s Komisijo za univerzne knjižnice pri NUK, v sekciji za specialne knjižnice pri ZBDS ter v drugih komisijah. Delavci CTK bodo sodelovali tudi v Komisiji za informatiko, dokumentacijo in knjižničarstvo pri Univerzi v upravnem odboru Društva dokumentalistov in informatorjev Slovenije ter Društvu za pospeševanje standardizacije Slovenije.

N a č r t d e l a

Knjižnice Oton Župančič - enota Pionirska knjižnica na področju somatične službe za javne pionirske in šolske knjižnice za leto 1984

1. Pionirska knjižnica bo tudi v tem letu nudila strokovne nasvete, inštruktažo, hospitacije in mentorsko pomoč s področja mladinske književnosti in mladinskega knjižničarstva posameznikom in ustanovam v skladu z njihovimi potrebami.
2. Organizirala in vodila bo 8 strokovnih sestankov za knjižničarje osnovnih šol in javnih pionirskih knjižnic na katerih bo udeležence seznanjala z novostmi s knjižnega in knjižničarskega področja.

3. Na prakso bo sprejela študente Pedagoške akademije in dijakke Srednje družboslovne šole.
4. V začetku junija 1984 bo priredila seminar za šolske knjižničarje na temo: Poslovanje šolskih knjižnic. Knjižna in knjižničarska vzgoja v šolski knjižnici.
5. Proučila bo prevodno mladinsko literaturo v letih 1945-1983 in organizirala okroglo mizo na to temo.
6. Spremljala bo slovensko mladinsko književnost in naredila več priporočilnih seznamov za nakup knjig v VVO, šolah, za različne oblike knjižne in knjižnične vzgoje, za bralne značke, za revijo Otrok in knjiga...
7. Nadaljevala bo s predavanji o mladinski književnosti za odrasle in mladino v ustanovah, ki v svoj program vključujejo delo z mladimi.
8. Delavci knjižnice bodo sodelovali pri določanju starostnih stopenj in izboru knjig za šolski set centralne katalogizacije slovenskega tiska.
9. Sodelovali bodo v uredniških odborih: Otrok in knjiga, Knjiga, Kurirček, v sosvetu za izdajo kaset pri RTV, v založniškem svetu Mladinske knjige, v komisijah ZBDS.
10. Dopolnjevali bodo dokumentacijo in bibliografijo člankov s področja književnosti in mladinskega knjižničarstva in arhiv slovenskega mladinskega tiska.
11. S sekcijo za šolske knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije bo knjižnica tesno sodelovala v akciji za ustanovitev aktivov šolskih knjižničarjev po Sloveniji v okviru Zavoda za šolstvo SRS in pri požitvi delegatskega sistema v okviru SIS za izobraževanje s problematiko šolskih knjižnic.

N a č r t d e l a

Mariborske knjižnice - enota Pionirska knjižnica na področju matične dejavnosti v letu 1984

Pionirska knjižnica bo v letu 1984 opravljala strokovno in organizacijsko delo na področju matične dejavnosti za javne in pionirske knjižnice v skladu z dogovorom z republiško matično službo pri Narodni in univerzitetni knjižnici za območje severovzhodne Slovenije.

1. Dajala bo strokovno pomoč aktivom šolskih knjižničarjev, vsebinsko bo pripravila 2 sestanka aktiva šolskih knjiž-

ničarjev na osnovnih šolah in 4 sestanke aktiva šolskih knjižničarjev na srednjih šolah.

2. Organizirala bo seminar za knjižničarje v šolskih knjižnicah in sicer za obdelavo knjižničnega gradiva.
3. Organizirala bo posvetovanje oziroma pogovor o oblikah dela z bralci v šolski knjižnici.
4. Sodelovala bo z Matično knjižnico občine Slovenska Bistrica in strokovno svetovala pri usmerjanju aktiva šolskih knjižničarjev v njihovi občini.
5. Pripravila bo predavanja za študente PA, ki imajo ob rednem študiju kot študijsko dejavnost knjižničarstvo.
6. Obdelala bo vprašalnike, ki so jih izpolnili šolski knjižničarji in analizirala stanje šolskih knjižnic na območju mesta Maribor, z izsledki analize bo seznanila ravnatelje osnovnih in srednjih šol.
7. Sodelovala bo z Zavodom za šolstvo, OE Maribor pri urejanju statusa šolskih knjižnic v šolah.
8. Posredovala bo gradiva, ki jih bo pripravila Pionirska knjižnica v Ljubljani, vzgojnovarstvenim ustanovam, osnovnim in srednjim šolam.
9. Usklajevala bo delo s Pionirsko knjižnico Ljubljana in se povezovala za skupne akcije pri urejanju enotne statistike in zajemanja podatkov.
10. Dajala bo strokovno pomoč posameznim šolam pri urejanju knjižnih fondov in katalogov.

TEORETIČNE OSNOVE IZOBRAŽEVANJA UPORABNIKOV KIS

(Breda Filo)

Informacijsko ali knjižnično-izobražen - v strokovni literaturi sta to identična izraza, je tisti, ki je sposoben identificirati, izraziti in rešiti svoje informacijske probleme. Nekateri avtorji govore tudi o knjižnični informacijski pismenosti. S tem izrazom žele opozoriti, da je določena osnovna sposobnost iskanja informacij v sodobnem svetu enako potrebna za uspešno delo, če ne celo za preživetje, kot je bilo nekoč čitanje, pisanje in računanje.

Istočasno pa po vsem svetu ugotavljajo, da ob naraščanju števila šolanih ljudi, pada povprečna stopnja izobrazbe. Vedno več je tistih ljudi, ki bi informacije morali znati najti, kot tistih, ki to resnično znajo.

Izobraževanje uporabnikov je v vseh vrstah knjižnic postalo redna dejavnost. Knjižnice prevzemajo nalogo, ki so jo visoke šole opustile pred nekaj desetletji. Ironija je, da se študentje seznanijo z instrumenti svoje stroke, večinoma tudi z osnovami metodologije raziskovanja, še vedno pa iz mnogih šol odhajajo diplomanti, ne da bi vedeli kaj več, kot da znajo razlikovati knjižnico od knjigarne.

Izobraževanje uporabnikov je v okviru bibliotekarske oziroma informacijske vede danes že povsem uveljavljena disciplina. Kaj pa v bodoče? Prav na področju prenosa informacij se že nakazujejo globoke spremembe. Mikroračunalniki - ali hišni računalniki bodo že v nekaj letih tako rekoč v vsaki hiši in to morda celo pri nas. To pomeni, da bomo lahko na domačem ekranu dobili vse informacije, ki jih bomo potrebovali: od referenc in podatkov do celotnih tekstov. Kaj bo s knjižnicami? Ali bomo hodili v knjižnice le še po lepe stare knjige? Segli smo na področje futurologije, ki se s temi vprašanji ukvarja, vendar nas tu zanima le vprašanje, ali je še smiselno govoriti o izobraževanju uporabnikov, ko pa bodo le-ti v bližnji prihodnosti dobili informacije ob pritisku na gumb. Odgovor na to je zelo odločen da. Čeprav danes še ne moremo reči, kakšna bo funkcija tradicionalnih informacijskih služb v bodočnosti, lahko z gotovostjo trdimo, da bo izobraževanje uporabnikov prav ob popolni avtomatizaciji ena od osnovnih nalog knjižnično-informacijskega sistema. Vemo namreč, da dobi uporabnik le tiste informacije, po katerih zna vprašati in tako bo tudi v bodoče.

Iskanje informacij v knjižnici je reševanje problema. Za to rešitev pa je treba poznati informacijske vire, bibliografsko strukturo in postopke za iskanje. Zaradi vseh teh elementov v sklopu iskanja informacij se sodobno izobraževanje uporabnikov osredotoča bodisi na uporabo informacijskih virov, bodisi na bibliografsko strukturo ali pa na intelektualni proces, ki se odvija pri uspešnem oziroma kvalificiranem iskanju informacij. Teoretiki izobraževanja uporabnikov iščejo teoretično podlago vsaki od teh komponent in pri tem iščejo pomoč v psihologiji mišljenja in učenja, opirajo se na sociologijo in filozofijo znanosti, dobljene ugotovitve pa povezujejo z metodologijo znanstvenega raziskovanja.

Bibliotekarji so se vedno zavedali, da niso posebej usposobljeni za pedagoško delo, zato se intenzivno poglobljajo v pedagoške teorije učenja. V 60- in 70- letih je prevladoval vpliv behavioristične teorije. Pod njenim miselnim vplivom so razvijali moderna audiovizualna sredstva, s katerimi so poskušali doseči čim boljše uspehe, obenem pa zajeti čim večje število študentov.

V zadnjih letih se je pozornost obrnila od učnih tehnik in pripomočkov za učenje na bistvene procese, ki potekajo pri iskanju informacij. Zaradi tega vso novejšo literaturo o izobraževanju uporabnikov preveva vpliv kognitivnih teoretikov (Brunerja), ki gledajo na učenje kot na sposobnost izvajanja notranjih miselnih procesov kot so: mišljenje, formuliranje konceptov ter zaznavanje in reševanje problemov. Brunerjeva teorija ima 4 osnovne principe: 1. predispozicijo za učenje ali motivacijo, 2. strukturo znanja, 3. najuspešnejše sekvence, 4. priznanja in kazni. Za izobraževanje študentov so vsi štirje principi pomembni. Najgloblji vpliv pa ima drugi princip. Znanje je treba predstaviti v njegovi strukturi. Kajti poznavanje konceptov poenostavlja snov in jo napravi bolj razumljivo. Človekov spomin pa obdrži strukturirane koncepte in dejstva, vezana na te koncepte, dalje in bolje kot posamezne nepovezane informacije. Razumevanje osnovnih konceptov, ki tvorijo strukturo predmeta, pomaga študentu pri reševanju novih problemov ali pri razumevanju novih predmetov, kajti proces konceptov (-transfer-) olajša bodoče učenje.

V razvitem informacijskem svetu predstavljanje posameznih naslovov informacijskih virov nima več nobenega smisla. Preveč jih je in prehitro se menjavajo. Kognitivna teorija učenja je vzpodbudila bibliotekarje, da so začeli iskati koncepte za posamezne elemente informacijskega procesa v teoriji bibliotekarske oziroma informacijske vede. Posegli so v prazno.

Teorije bibliotekarske vede še ni in tudi koncepte za posamezne elemente informacijskega procesa je bilo treba šele ustvariti. Zato tudi lahko trdimo, da je iskanje konceptualizacije izobraževanja uporabnikov hkrati tudi poglobljanje v teoretične probleme stroke same.

Kadar govorimo o konceptualizaciji izobraževanja uporabnikov ne moremo mimo Montheith projekta Patricie Knapp, čeprav je nastal že v začetku šestdeset let in ne sodi v vrsto poskusov, ki so nastali pod vplivom kognitivnih teoretikov. Knappova je izhajala iz potreb družbenega razvoja, ki zahteva bistvene spremembe v izobraževanju. Študent mora razviti svoje sposobnosti na univerzi v kar največji meri. To pomeni, da mora dojeti vse faze raziskovalnega procesa že med samim študijem. Informacije mora iskati v knjižnici, ker jih le-tu najde v organizirani obliki. Teoretični koncept izobraževanja uporabnikov mora po Knappovi vsebovati miselno analizo celotnega informacijskega procesa v knjižnici, kar bo omogočilo razumevanje uporabe knjižnice kot kompleksnega procesa ter poznavanje osnovnih principov strukture informacijskih virov. Svoj sistem je imenovala "sistem poti". Teza tega sistema se glasi; uporaba knjižnice je proces, ki je sestavljen iz dveh komponent. Na eni strani iz procesov, ki potekajo v postopku pridobivanja informacij, na drugi strani iz poznavanja principov ureditve knjižnice in informacijskih virov. Knappova je obe komponenti, bibliotekarsko in znanstveno, ki se v knjižnici prepletata, vključila v izobraževanje uporabnikov. Celoten koncept temelji na misli, da je knjižnica glavni instrument pedagoškega procesa in da je obvladovanje knjižnice eden bistvenih namenov le-tega. Montheith projekt je svojevrsten. Ker pa vsebuje mnoge pedagoške in psihološke elemente in ker je zgrajen dosledno in sistematično, predvsem pa zato, ker je prinesel nove teoretične vidike v knjižnično-informacijski sistem je njegov vpliv trajen in prisoten tudi v najnovejših poskusih teoretične opredelitve izobraževanja uporabnikov. V praktičnih izpeljavah pa Montheith projekta ne moremo uporabiti.

BIBLIOGRAFSKA STRUKTURA INFORMACIJSKIH VIROV

Konceptualizacija posameznih elementov informacijskega procesa pa je prinesla že tudi spoznanja, ki jih lahko neposredno uporabimo pri oblikovanju programov za izobraževanje uporabnikov. Oglejmo si najprej zanimivo teorijo, ki razlaga bibliografsko strukturo! Zelo upoštevana je teorija o vlogi bibliografije v informacijskem procesu, ki jo je oblikoval Michael Keresztesi v študiji Bibliografska znanost. Običajno mislimo

na bibliografijo kot na seznam, ki se uporablja kot sredstvo za iskanje in verifikacijo gradiva pri bibliotečnem delu. To je rezultat gledanja na knjižnico kot na varuha knjig. Bibliografija se je osredotočila le na ugotavljanje individualnih posebnosti in na informacije o izdaji posameznih enot, kar naj bi olajšalo selekcijo, nabavo, organizacijo in hranitev le-teh. Ker so knjižnice kot informacijski centri danes osredotočeni na vsebino - to je bistvo informacijske službe - mora bibliografija zajeti tudi druge kategorije informacijskih sistemov. Sodobna znanost je vpletena v zapletene procese družbenega življenja. Referenčna in bibliografska dela, ki tvorijo informacijski instrument stroke, so organizirana predstavitev celotne strukture informacij znanstveno-raziskovalne dejavnosti, ki nastaja v tako zapletenih povezavah in odnosih.

Če gledamo na bibliografijo kot na tak vsestranski informacijski instrument, ki je ustvarjen zato, da služi specifičnim potrebam po informacijah, potem je jasno, da bibliografija ni povezana samo z literaturo določene stroke, ampak tudi z vsemi internimi procesi, ki se odvijajo v stroki sami. Bistvo tega koncepta je, da se mora bibliografija kot intelektualna dejavnost ukvarjati s celotnim procesom nastajanja informacijskih virov v vedi, ki ji služi. Tako široka interpretacija bibliografije zveni čudno. V bistvu pa ni tuja bibliografski tradiciji. Bibliografija v literarni, glasbeni in umetnostni zgodovini, in na nekaterih drugih področjih, je vedno vsebovala tudi podatke o nastanku ter okoliščinah nastanka ter ocenjevala njegov vpliv.

Tak poenoten koncept bibliografije je v sedanjem času nujno potreben, ker je znanje zaradi raznovrstne povezave raziskovanja v različnih sistemih tako težko dosegljivo brez pravega povezovanja dogajanja v stroki. Spomnimo se samo na raziskovalne projekte usmerjenih raziskovalnih programov RSS. Kako drugače so zastavljeni taki projekti kot individualna dela avtorjev v preteklosti.

Naloga izobraževanja uporabnikov je, da pokažemo dokumente v logičnem sistemu pretoka informacij, ki ima določeno funkcijo, naloge in vzroke. Brez enotne teorije bibliografije tega ne morejo storiti. Potrebno je posamezne vrste vodičev k literaturi urediti v smiselno celoto, če hočemo uporabnikom razložiti njihovo specifično uporabo v stroki.

Keresztesi je poskusil tak bibliografski sistem ustvariti tako, da je gledal na vedo kot na sistem, ki ustvarja in diseminira znanje. S funkcionalno analizo strukture vede je osvetlil no-

tranje procese, s katerimi je bibliografija tesno povezana. Zanj je namreč bibliografija dejavnost, ki opisuje vsa dogajanja v raziskovanju, katerega rezultat so tudi dokumenti. Konkretno: raziskovalno delo samo ne sodi v bibliografijo, ko pa kot rezultat raziskovanja nastane študija - dokument - je to predmet bibliografije. Kot taka ima svoje mesto v informacijskem aparatu stroke. Opredelitev znanstvene discipline kot sistema, ki ustvarja in diseminira znanje v bistvu ni nič drugega kot razlaga znanstvene komunikacije, ki se je razvila v zadnjih štirih stoletjih. Posamezne vede se razlikujejo v nastanku, v procesu dozorevanja in v končni organizaciji polno razvite znanstvene discipline, vendar pa odkriva razvoj posameznih strok določene splošne karakteristike. Na različnih stopnjah razvoja stroke so značilni določeni epistemološki in metodološki vidiki, družbeni in organizacijski ustroj stroke, usmeritev in način komunikacije ter oblika in obseg literature, ki jo ustvarjajo. Glede na te karakteristike je Keresztesy razvojna obdobja opredelil na tri faze:

1. Pionirska - začetna faza
Borba za pozornost, priznanje in somišljenike
Kuhnova paradigma
2. Izpopolnjevanje in razširitev
Borba za znanstveno legitimnost in uveljavitev
3. Uveljavitev
Sprejem v akademski svet

1. Pionirska - začetna faza

<u>Dogodki in razvoj</u>	<u>Modeli komunikacije Bibliografski odziv</u>
1. Pojavijo se veliki misleci Nova paradigma	1. Osebni stiki, pisma, potovanja, letaki
2. Propaganda, prepričevanje in spreobračanje	2. Polemika, množica drobnih tiskov
3. Somišljeniki se zbirajo v skupinice	3. Vse oblike invisible collegea
4. Trud za znanstveno priznanje	4. Članki v priznanih revijah, knjige, predavanja na konferencah in seminarjih

2. Izpopolnjevanje in razširitev

<u>Dogodki in razvoj</u>	<u>Modeli komunikacije Bibliografski odziv</u>
1. Vedno več somišljenikov	1. Nacionalni in medna=rodni adresarji
2. Strukturiranje in formaliziranje	2. Nacionalna združenja. Simpoziji
3. Stroka se deli na področja. Problemi metodologije	3. Novi invisible collegea, nove metode raziskovanja, posebne revije na ožjih področjih
4. Skrb za šolanje bodočih praktikov	4. Priročniki, učbeniki, vodiči
5. Problemi s termino=logijo	5. Specialni strokovni slovarji
6. Kodifikacije znanja	6. Strokovne enciklopedije
7. Začetniki ne delujejo več uživajo pa priznanje	7. Spomini. Zbrana dela, bibliografije, Avtorske bibliografije, članki v enciklopedijah

3. Uveljavitev

<u>Dogodki in razvoj</u>	<u>Modeli komunikacije Bibliografski odziv</u>
1. Vzgojni programi, forma=lizirana kvalifikacija	1. Adresarji akademskih programov, sezname literature, učbeniki
2. Programi za magisterije in doktorate	2. Disertacije, specialni indeksi in abstrakta
3. Razvejanost. Univerze se potegujejo za pomembne strokovnjake	3. Specializirani bibliograf=ski adresarji. Adresarji konsultantov

Raziskovanje je osrednja aktivnost v stroki. Vendar na raziskovalno delo odločilno vplivajo družbene silnice. Bibliografija zaznava ta večplastni sistem povezav, v katerega je vpleteno raziskovanje in v katerem vsaka temeljna ali pomožna dejavnost proizvaja literaturo ter informacijski mehanizem, ki omogoča dostop do le-te. Matrice jasno osvetljujejo medsebojni odnos raziskovanja in bibliografije!!

Pregled razvoja znanosti gledan s takega vidika, kot ga nam prikazujejo matrice dovoljuje določene posplošitve.

Zlahka lahko ugotovimo, da obstaja resnična povezava med bibliografijo - informacijskim aparatom in notranjimi procesi v stroki. Za vsak večji dogodek ali razvoj v strukturi, obsegu ali usmeritvi stroke, obstaja ustrezen bibliografski odgovor. Raznolikost delovanja v stroki se odraža v rasti in zapletenosti bibliografskega aparata. Uveljavlja se princip, da kvantitativna sprememba življenja v stroki povzroča kvalitativne spremembe v informacijski strukturi. Npr. ekscesivna rast raziskovalnega dela zahteva izdelavo tezavra, ker razvrščanje po vsebini raziskovalcem ne daje več potrebnih odgovorov.

Oblike razvoja določene stroke odkrivajo neposreden odnos med stopnjo razvitosti vede in zapletenostjo bibliografskih in referenčnih pripomočkov. To pomeni, če vemo na kakšni stopnji razvoja je veda, lahko tudi sklepamo, kakšno vrsto informacijskih virov ima in obratno: Ko pregledujemo obstoječi informacijski aparat, precej določeno lahko rečemo, katero stopnjo svojega razvoja je veda dosegla.

Informacijski pripomočki rastejo iz specifičnih informacijskih potreb. Prilagojeni so različnim tipom in nivojem raziskovalnih problemov. Ker mora tudi izobraževanje študentov izhajati iz študentskih informacijskih problemov, lahko s tem konceptom razložimo smisel in določen red v množici primarnih, sekundarnih in tercijarnih dokumentov in jim tako pomagamo, da bodo znali najti prav tisto, kar potrebujejo.

Če gledamo na stroko z vidika njene zunanje predstavitve, ki zajema epistemološko, sociološko in bibliografsko dimenzijo, najdemo enako funkcijo bibliografije, kot jo predstavlja shema treh faz razvoja disciplin.

ZUNANJE PREDSTAVITVE VEDE

D I M E N Z I J E

EPISTEMOLOŠKA	SOCIOLOŠKA	ZGODOVINSKA	BIBLIOGRAFSKA
Znanje	Institucio=	Nastanek	Nastanek in
Namen	nalizacija	Razvojne	obseg literature,
Paradigma	vede	faze	Porazdelitev
Metodologija	Status in	Novi vplivi	zvrsti
	struktura		Raziskovalni,
			komunikacijski
			in informacijski
			proces
			Struktura in doseže=
			na stopnja informa=
			cijskega aparata
			Informacijska pis=
			menost
			Informacijske službe
			in informacijska
			politika

Bibliografska dimenzija zajema: nastanek in obseg literature, porazdelitev zvrsti, raziskovalni proces, komunikacijski proces, informacijski proces, strukturno in doseženo stopnjo informacijskega aparata, informacijsko pismenost, informacijske službe in informacijsko politiko.

S tega vidika pa razložimo lahko tudi naravo znanja, ki ga ima raziskovalec in bibliotekar v stroki. Znanstvenik - strokovnjak je šolan za profesionalno delo, ki vključuje uporabo znanja za reševanje problemov, raziskovanje in poučevanje. To so dejavnosti, ki zahtevajo uporabo in izrabo vsebine dokumentov. Sprožajo pa tudi nova metodična teoretična in praktična spoznanja.

Knjižničar ne more in ne sme tekmovati s strokovnjakom. Usmeriti se mora na dostop do splošnega in specializiranega znanja. To je drugačna vednost, ki pa je komplementarna znanju strokovnjaka. Ukvarja se s topografskimi, površinskimi predstavitvami. Študij topografije znastvenih področij je

postal jedro bibliografije. Tako jasna delitev dela med znanstveniki in bibliotekarji lahko prinese samo boljše sodelovanje. Izobraževanje uporabnikov pa je naravna razširitev tega sodelovanja.

Keresztesijevo pojmovanje bibliografije bomo težko vključili v kontekst izobraževanja študentov, če imamo na razpolago dve ali tudi štiri ure. Pri sistematičnem izobraževanju, ki poteka v enem ali dveh semestrih, pa lahko njegovo razlago bibliografije učinkovito uporabimo, prav tako pa tudi v integriranem izobraževanju.

Njegova teorija nazorno prikazuje, kako razmišljanja o kreativnih in inovativnih pristopih k izobraževanju uporabnikov poglobljajo spoznanja v stroki.

Zelo uporabna pa je Mc Innisova razlaga informacijskih virov, celo tedaj, če imamo na razpolago zelo malo časa.

Mc Innisova matrica

strokovna informacija	primarna strokovna sekundarna bibliografska	kombinacija strokovne in bibliografske informacije	primarna bibliografska sekundarna strokovna	bibliografska informacija
2	1	0	1	2

VSEBINSKA STRUKTURA

BIBLIOGRAFSKA STRUKTURA

strokovni slovarji, glosarji definicij	slovarji, enciklopedije, statistični kompandiji	obsežne enciklopedije, pregledi raziskovanja	abstrakta, anotirane bibliografije	knjižnični katalogi, indeksi
---	--	---	--	------------------------------------

Sekundarni viri so posredovalni viri - vodiči. V sekundarnih virih pa je obravnava strokovnih in bibliografskih elementov različna. Strokovni in bibliografski elementi so obravnavani vedno v destilirani oziroma sumarični obliki. Referenčna dela so po funkciji bodisi analitična; (vsaka posamezna enota literature je obravnavana zase kot bibliografska enota v indeksih, abstraktih, bibliografijah), bodisi sintetizirana (določeni elementi istega dokumenta so obdelani v integrirani obliki v enciklopedijah, slovarjih, pregledih raziskav.). Mc Innesova tridelna matrica ponazarja stopnje strokovne ali bibliografske informacije, ki jih vsebujejo posamezni tipi referenčnih del. Pri 0 sta obe komponenti enakovredni. Bibliografska struktura se razširja na desno stran, kjer se vsebinska informacija zmanjšuje in na koncu, v katalogih in indeksih popolnoma izgine. Na levi strani, pa se pogloblja vsebinski element, zmanjšuje pa bibliografski.

Iskanje informacij. Strategija iskanja. To je druga komponenta informacijskega procesa. Iskanje v knjižnici je naloga reševanja problema. Ker gre pri tem za miselne procese, je treba iskati razlago zanje v psihologiji spoznavanja. Psihologija nas uči, da človek rešuje probleme s postopno analizo, posebno če so zelo zapleteni. Miselni procesi se razdelijo v faze, ki se vrstijo drugo za drugo, pri čemer je kasnejša faza odvisna od prejšnje. V psihološki literaturi uporabljajo teoretiki različne izraze; shema rešitve, model iskanja, vodilna ideja, strategija mišljenja. (Strategija je način obdelave problema, v njej so zapopadene operacije, manipulacija s predmeti, pojmi in simboli.) K obdelavi problema sodi tudi reformulacija problema. Vse to so pojmi, ki jih uporabljamo v procesu iskanja informacij.

V psihologiji mišljenja je posebna teorija človekovega informacijskega procesa, ki izhaja iz poskusov programiranja računalnikov za reševanje kompleksnih miselnih problemov, imela velik vpliv na strukturiranje analize problema v izobraževanju uporabnikov. Vrsta pedagoških teoretikov je raziskovala proces reševanja problemov na način, ki tudi ustreza iskanju v knjižnici. Posebej zanimiv je pedagoški model sistemskih tehnik, ki so ga razvili koncem 60 let, da bi z njim naučili inženirje stvarnega znanja in tudi sposobnosti odločanja. To je tako imenovani vodeni model, ki so ga uporabili že tudi za učenje osnovnih elementov iskanja v knjižnici, zlasti za analizo problemov in ocenitev ter za razumevanje informacijskih virov. Uporabiti ga je mogoče tudi za učenje raziskovalnega procesa v celoti ali za posamezne komponente.

Daje namreč okvir, ki ga je mogoče prenesti od ene problemske situacije na druge.

Pod vplivom vseh teh teorij so tudi bibliotekarji začeli prikazovati proces reševanja problemov v knjižnici z blok-shemo ali diagramom, ki ga poznamo iz sistemske analize:

Osnovni model

Input → proces → output

Uporaba pri reševanju problema:

problem → proces reševanja problema → rešitev

Analiza problema

Informacijska potreba → proces iskanja → izpolnitev
informacij=
ske potrebe

V našem diagramu moramo najprej razrešiti informacijsko potrebo. To pa ni lahko, saj prav informacijska potreba povzroča zelo velike težave pri empiričnih študijah uporabnikov. Dosedaj namreč še ni bilo mogoče postaviti zadovoljive definicije, kaj je potreba, če jo primerjamo z naročilom in uporabo. Naročilo in uporabo je mogoče meriti, potreba pa je bolj abstraktna, jo lahko različno pojmuje. Lahko pomeni potrebo po informaciji, ki jo uporabnik ugotovi, pa tudi tisto, ki je uporabnik še ne more ugotoviti. Poleg sedanje ugotovljene ali neugotovljene potrebe pa imamo tudi bodoče ali potencialne potrebe, ravno tako ugotovljene ali neugotovljene. Razvoj informacijske vede bo morda v bodočnosti rešil tudi ta problem.

Na vsak način pa je naloga bibliotekarja informatorja, da pomaga razrešiti uporabniku njegov informacijski problem. Prav to se dogaja v referenčnem dialogu. Zanimivo je, da je

edini znani sistematični prikaz procesa, ki se odvija med uporabnikom in bibliotekarjem v referenčni ali informacijski službi, ko se uporabnik z vprašanjem obrne na knjižnico, raziskava, ki je imela za nalogo, da razreši možnosti komuniciranja med človekom in strojem. Z njo so hoteli izvedeti kako človek sprašuje, kaj je to vprašanje ipd. V ta namen so raziskovali metode dela bibliotekarjev v referenčni službi, ki so te probleme poznali, o njih govorili, tu in tam pisali, niso pa jih sistematično analizirali.

Ker so vprašanja bistveni element vsakega referenčnega procesa, je Taylor, avtor, ki ga izredno veliko omenjajo v strokovni literaturi, najprej analiziral različne stopnje vprašanj. Stopnje je razdelil v štiri skupine. Vsaka skupina je v bistvu stopnja zaznave informacijske potrebe in možnosti uporabnika, da jo izrazi z vprašanjem:

1. aktualna, a neizražena potreba po informaciji,
2. zavestna potreba,
3. izoblikovana potreba,
4. informacijskemu sistemu prilagojena potreba.

Prva stopnja opredeljuje zavestno in celo podzavestno potrebo po informaciji. Potreba ne izhaja iz prezentnega znanja ali izkušenj, zato jo je težko izraziti. Zaznava potrebe, ki nikakor še ni vprašanje, se spreminja po obliki, konkretnosti, kriterijih in kvaliteti ob vsaki novi informaciji. Na drugi stopnji v duhu že obstaja zavesten opis področja negotovosti, a ga še ni mogoče definirati. Izpraševalec upa, da bo nejasnosti razrešil lahko le v pogovoru, in da bodo med pogovorom nejasnosti polagoma izginile.

Na tretji stopnji vpraševalec že lahko opisuje svoje področje dvoma s konkretnimi izrazi. Včasih lahko celo misli v okviru sistema, v katerem išče informacijo. Na tej stopnji gleda na bibliotekarja kot na del sistema. Na četrti stopnji vpraševalec postavi vprašanje že v okvirih informacijskega sistema, pa tudi njegovih virov. Uporabnik že išče prav določeno vrsto gradiva, knjige, tabele ipd.

Štiri stopnje prehajajo ena v drugo. Razumeti jih moramo bolj kot ključne točke v nekem neprestanem razvoju.

Veljavnost Taylorjeve analize potrjujejo študije uporabnikov, ki so dognale enake značilnosti uporabnikov pri iskanju informacij.

Oglejmo si tabelo, ki kaže vire, ki so jih dobili raziskovalci za svoje raziskave.

Tabela je iz študije W.D.Garveya, ki je raziskoval navade raziskovalcev pri iskanju informacij. Dokazal je, da raziskovalci potrebujejo veliko število informacij v vseh fazah raziskovanja. Povprečje informacij, ki jih dobijo od kolegov v toku raziskovanja je 55%. V začetni fazi raziskovanja pa se procent dvigne na 65%. Ko se namreč raziskovalec z vprašanjem obrača na kolege, mu ni treba dokončno formulirati vprašanja, v pogovoru razčisti nejasnosti in pride do spoznanj, ki jih išče, zato je razumljivo, da se raziskovalci v začetnih fazah raziskovanja tako pogosto naslanjajo na neformalne informacijske vire. To predstavlja enega ključnih problemov vseh informacijskih služb. Kajti Garveyeve ugotovitve niso osamljene, podobne ugotovitve je dala še množica študij uporabnikov različnih strok in profilov. Presenetljivo je bilo, da so na enake težave pri uporabnikih naleteli tudi informacijski centri, ki so razpolagali z velikimi računalniško obdelanimi bazami podatkov in so lahko opravljali tako službo selektivne informacije kot retrospektivne poizvedbe. Tudi njihovi uporabniki so ohranili svoje stare navade in še naprej iskali informacije po neformalni poti. Taylorjeva analiza vprašanj to, dosedaj nerazumljivo dejstvo dobro razloži. Če uporabnik ni navajen na formalni informacijski sistem in če ne pozna bibliotekarja in informatorja, potem postavi samo zadnje, četrto, že dobro definirano vprašanje, s katerim pogosto že določa obliko gradiva. Če pa informatorja pozna ali ga celo obravnava kot kolego, se proces iskanja začne bolj zgodaj in je zato tudi uspešnejši. Četrto vprašanje je čisto rutinsko vprašanje. Resnična funkcija bibliotekarja v referenčnem procesu je, da obdela vprašanje z uporabnikom že na tretji stopnji, morda celo na drugi, in na podlagi celotnega spektra potreb uporabnika razvije najbolj uspešno strategijo iskanja.

To obliko komunikacije v referenčnem procesu imenujemo referenčni intervju. Taylor je na podlagi izkušenj, ki so jih dobili strokovnjaki v referenčni službi, opredelil pet tipov informacij, imenoval jih je filtre, ki jih mora informator vedeti o uporabniku in o vprašanju preden začne z iskanjem. Tipi vprašanj so:

1. določitev stroke,
2. cilji in motivacija,
3. osebne značilnosti uporabnika,
4. odnos vprašanj glede na informacijske vire,
5. pričakovani ali sprejemljivi odgovor.

Ker so to vprašanja, ki jih mora postavljati informator uporabniku, za vzgojo uporabnikov niso pomembna.

Zaradi problemov, ki jih uporabniku zadaja formulacija vprašanj, je najpomembnejša naloga izobraževanja uporabnikov, usposobiti študenta, da bo znal izoblikovati pravo vprašanje. Bistvo vsebine izobraževanja uporabnikov je torej analiza raziskovalnega, oziroma informacijskega problema. To analizo izvajajo bibliotekarji s pomočjo raznih modelov, v katerih pa zasledimo skoraj identične stopnje analize informacijskega problema.

STOPNJE ANALIZE INFORMACIJSKEGA PROBLEMA

1. Seznanitev s področjem naloge in z neznanimi izrazi
2. Razdelitev področja na sestavine
3. Določitev primerne oblike informacij
4. Ocenitev potrebne množine gradiva
5. Določitev potrebne kvalitete dokumentov
6. Ocenitev razpoložljivega časa
7. Pregled drugih strok, ki jih je treba upoštevati
8. Določitev vrst gradiva

1. Stopnja

Če je študent na področju doma in pozna tudi terminologijo, potem je mogoče 1.stopnjo opustiti, v splošnem pa je zelo koristno, če si uporabnik ogleda področje v kakšnem priročniku ali enciklopedičnem delu in si v terminološkem slovarju poišče razlago pojmov, ki jih problem vsebuje.

2. Stopnja

Nato je treba problem analizirati in ga razčleniti v sestavine ter ga osvetliti iz različnih vidikov. Bistveno je, da študent razume različne zorne kote iskanja in da lahko zavestno odbere enega ali več. Med bistvene sestavine vsakega problema sodi tudi časovni vidik, obdobje, ki ga je treba raziskati, okolje, to je geografski okvir, nato še demografski vidik, vidik osebnosti. Vsak raziskovalni problem ima specifične možne sestavine, ki jih je treba raziskati. Druga stopnja je v bistvu naloga razreševanje problema, kot ga predpisujejo metodologije za raziskovanje v posameznih vedah.

3. Stopnja

Na tretji stopnji za katero pravijo, da je najtežja v celotni analizi problema, predvidimo obliko gradiva, ki ga potrebujemo. Pod obliko razumemo naravo informacij, to je ali potrebujemo informacije, ki jih vsebujejo primarni ali sekundarni elementi. Definicija kaj so primarni in kaj so sekundarni viri pa mora biti jasna. Primarni vir je originalno gradivo, ki ga niso interpretirali, zbrali ali ocenili drugi.

Sekundarni vir je tisti, v katerem je informacija iz primarnih virov prirejena in uporabljena.

Primarni viri nastajajo v pravnem, političnem, znanstvenem, poslovnem sistemu ter v sistemu diagnoze ter prognoze.

4. Stopnja

ugotavlja, zakaj informacije potrebujemo. Za kratko seminarsko nalogo, raziskovalno nalogo ali le iz želje po spoznavanju.

5. Stopnja

oceni kvaliteto gradiva. Ali ustreza časopisni članek ali potrebujemo znanstveno poročilo. Ali so na področju nekateri pisci tako pomembni, da jih je potrebno poznati, ali pa je o področju še malo napisanega in je dragocen vsak vir. Ugotovimo tudi, ali nam o izboru potrebne literature da zadovoljivo informacijo že knjižnični katalog, ali pa moramo napraviti pravo retrospektivno poizvedbo.

6. Stopnja

Koliko časa ima študent na razpolago za nalogo je pomembno za pridobitev gradiv. Od tega vprašanja je odvisno ali lahko vključimo tudi medbibliotečno izposajo.

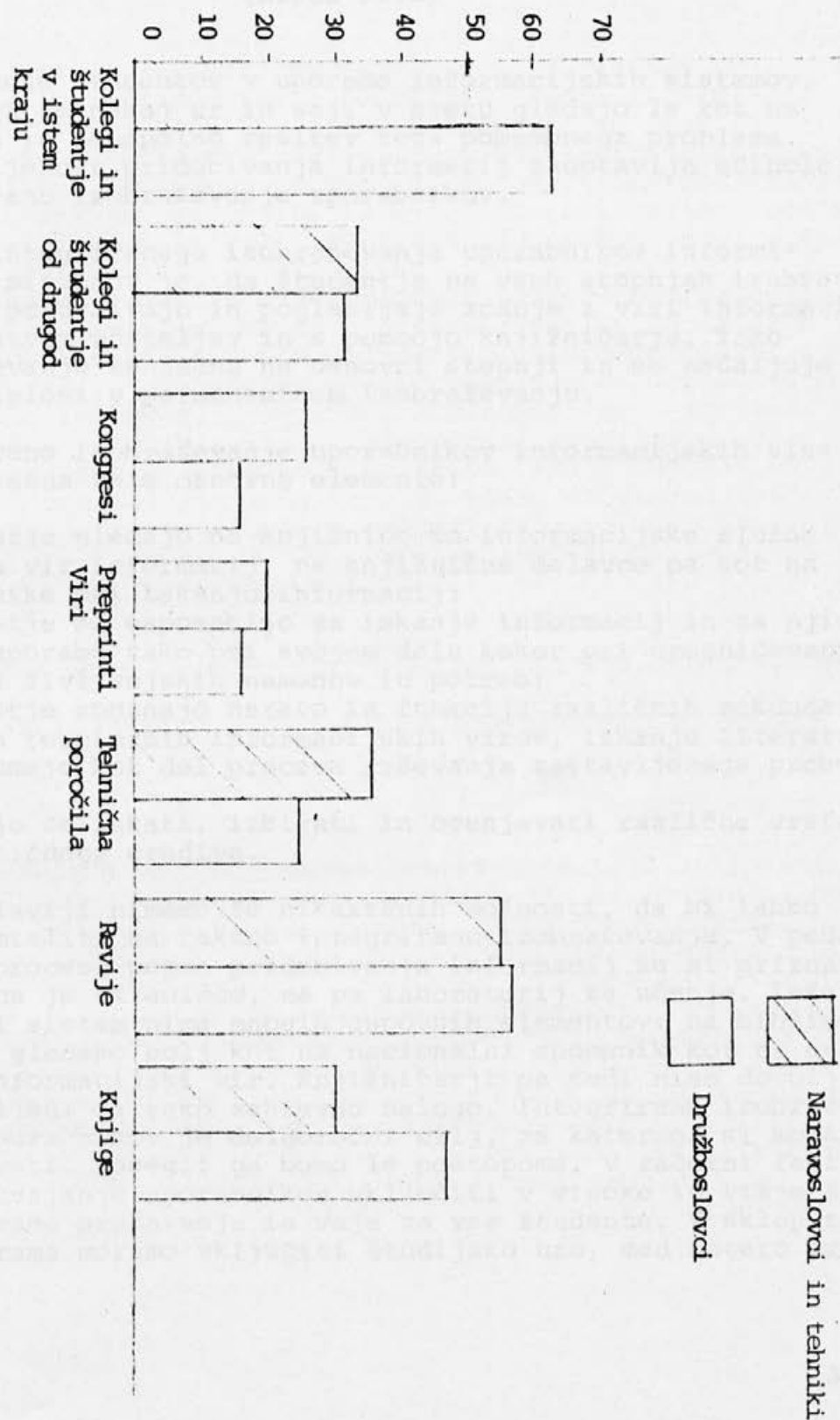
7. Stopnja

Za seminarske naloge, ki jih imajo študentje, ni verjetno, da bi segale na druga področja. Za zahtevnejše naloge pa je že potrebno ugotoviti, ali moramo poseči v druga področja, da bi dobili dopolnilne podatke in kriterije. Saj danes je že večina področij interdisciplinarne narave in jih je treba obravnavati z vidika različnih strok. Potrebne dodatne vidike, oziroma druge vede moramo določiti, predno pridemo na zadnjo stopnjo, v kateri že določimo vrste gradiv.

Ko zaključimo zadnjo osmo stopnjo začnemo s strategijo iskanja, ki pa sodi že v sam proces iskanja.

Pričujoča razdelitev stopenj v analizi informacijske potrebe je v bistvu analiza raziskovalnega problema, ki je v glavnem identična z metodologijo začetnega raziskovanja v stroki, samo da je čisto konkretno povezana z iskanjem informacij in dokumentov. Taka analiza je lahko že začetni model za pravo skupnih ur s profesorjem - za integrirano izobraževanje študentov. S tako analizo naučimo študenta, da poskuša svoj informacijski problem reševati sam, osvobodimo ga v veliki meri bibliotekarjeve pomoči, kar je že v skladu s končnim ciljem vzgoje uporabnika.

Porast znanstvenikov, ki so uspešno uporabljali
vire, da bi dobili potrebno informacijo

Viri, ki so jih uporabili raziskovalci za svoje raziskave

IZOBRAŽEVANJE UPORABNIKOV INFORMACIJSKIH SISTEMOV

(Breda Filo)

Na uvajanje študentov v uporabo informacijskih sistemov, ki obsega le nekaj ur in vaj, v svetu gledajo le kot na prehodno in nepopolno rešitev tega pomembnega problema. Usposobljenost pridobivanja informacij zagotavlja edinole integrirano izobraževanje uporabnikov.

Bistvo integriranega izobraževanja uporabnikov informacijskih sistemov je, da študentje na vseh stopnjah izobraževanja pridobivajo in poglobljajo znanje z viri informacij pod vodstvom učiteljev in s pomočjo knjižničarja. Tako izobraževanje se začne na osnovni stopnji in se nadaljuje še po diplomi v permanentnem izobraževanju.

Integrirano izobraževanje uporabnikov informacijskih sistemov obsega tele osnovne elemente:

- študentje gledajo na knjižnico in informacijske službe kot na vir informacij, na knjižnične delavce pa kot na pomočnike pri iskanju informacij;
- študentje se usposobijo za iskanje informacij in za njihovo uporabo tako pri svojem delu kakor pri uresničevanju drugih življenjskih namenov in potreb;
- študentje spoznajo naravo in funkcijo različnih sekundarnih in terciarnih informacijskih virov, iskanje literature pa doumejo kot del procesa reševanja zastavljenega problema;
- naučijo se iskati, izbirati in ocenjevati različne vrste knjižničnega gradiva.

V Jugoslaviji nimamo še nikakršnih možnosti, da bi lahko začeli misliti na takšno integrirano izobraževanje. V pedagoškem procesu pomen pridobivanja informacij še ni priznan. Knjižnica je skladišče, ne pa laboratorij za učenje. Informacijski sistem nima mnogih osnovnih elementov: na bibliografijo gledamo bolj kot na nacionalni spomenik kot na osnovni informacijski vir. Knjižničarji pa tudi niso dovolj usposobljeni za tako zahtevno nalogo. Integrirano izobraževanje uporabnikov je dolgoročni cilj, za katerega si moramo prizadevati. Dosegli ga bomo le postopoma. V začetni fazi moramo uvajanje uporabnikov vključiti v visoke in višje šole kot obvezna predavanja in vaje za vse študente. V sklop takšnega programa moramo vključiti študijsko uro, med katero profesor

in knjižničar družno prispevata svoj delež, ko predstavita in ocenita posamezne informacijske vire določene stroke.

Predlog, ki ga delovna skupina komisije za univerzne knjižnice SDBJ daje v obravnavo vsem univerzitetnim knjižnicam v Jugoslaviji, izhaja iz izkušenj posameznih knjižnic, temelji pa tudi na priročniku, ki ga je pripravil UNISIST za vzgojo in izobraževanje uporabnikov znanstvenih in tehničnih informacij (Evans A.J., R.G. Rhodes, S.Keenan: Education and training of users of scientific and technical information. Paris, UNESCO 1977.)

Sodobni knjižnično-informacijski sistemi so v svetu že avtomatizirani. Izobraževanje njihovih uporabnikov je zato prilagojeno tudi možnostim, ki se ponujajo uporabnikom teh modernih sistemov. Tiste knjižnice, ki dokumente že obdelujejo na računalniku, morajo prilagoditi program uvajanja svoji organiziranosti, njegova struktura pa lahko ostane nespremenjena. Poznavanje osnovnih elementov znanstvene informatike je še bolj pomembno pri iskanju informacij z računalnikom; ta uspešno odgovarja samo na pravilno postavljena vprašanja.

PROGRAM IZOBRAŽEVANJA UPORABNIKOV INFORMACIJSKIH SISTEMOV

A. IZHODIŠČE IN ORGANIZACIJA

1. UTEMELJITEV

Strokovni in družbeni razvoj posameznika je odvisen od množine in kakovosti informacij, ki jih dobiva (NATIS). Zato je posamično in formalno uvajanje uporabnikov v uporabo informacijskih sistemov postalo obvezna sestavina vsake dobre informacijske službe v knjižnici. S tem opravljajo univerzne knjižnice svojo osnovno dolžnost do uporabnikov in pomagajo uresničevati namene sodobnega izobraževanja - vzgajati študenta v samostojnega ustvarjalnega in kritičnega človeka. Sposobnost pridobivanja informacij in njihova samostojna in ustvarjalna poraba gotovo sodita med bistvene pogoje za uresničitev teh namenov.

2. NALOGA

Naloga izobraževanja uporabnikov informacijskih sistemov je usposobiti študente,

- da znajo sami iskati ustrezne knjige in članke, ki jih potrebujejo za izdelavo obsežnejših seminarskih nalog in diplomskih nalog;
- da znajo poiskati podatke, ki jih potrebujejo pri študiju, v laboratoriju ipd. v ustreznih priročnikih, tabelah in drugih referenčnih delih;
- da znajo poiskati imena in naslove organizacij, v katerih lahko dobe dodatne informacije;
- da poznajo osnovne tipe dokumentov in informacij, ki so značilni za njihovo stroko;
- da se navadijo na knjižnico in druge informacijske službe in da vidijo v knjižničarju in informatorju pomočnika pri reševanju informacijskih problemov.

3. STOPNJA

Program izobraževanja uporabnikov informacijskih virov je namenjen študentom prvih letnikov.

4. OBVEZA

Predavanja in vaje so obvezne za vse študente.

5. ORGANIZACIJA

1. Predavanje v začetku prvega semestra (2 uri).
2. Vaje v začetku prvega semestra (2 uri).
3. Pismena naloga: rešitev testa - iskanje informacijskih virov. Nalogo je treba oddati v knjižnici štirinajst dni po vajah.
4. Predavanje v povezavi z enim izmed temeljnih predmetov in v sodelovanju s profesorjem. Čas: pred seminarsko nalogo.

6. PROSTOR

Predavanja so v predavalnicah, vaje v univerzitetni ali univerzni (fakultetni) knjižnici, če je ta urejena in stalno dostopna študentom.

B. VSEBINSKI OKVIRI IN METODOLOGIJA

1. PREDAVANJE

Vsebine

1. Uvod. Informacija o knjižnici
2. Utemeljitev izobraževanja uporabnikov informacijskih virov
3. Pomen informacij
5. Viri informacij
5. Vrste dokumentov (tipologija dokumentov)
6. Vodič k literaturi: sekundarni in terciarni informacijski viri
7. Abecedni katalog
8. Sistematski katalog
9. Indeksiranje
10. Bibliografije
11. Dokumentacijski bilteni in indeksi
12. Priročniki - referenčna dela
13. Citiranje literature
14. Prikaz univerznega in nacionalnega knjižnično-informacijskega sistema

Sekvenca 1: Uvod. Informacija o knjižnici

Predavatelj predstavi sebe in informacijski center - knjižnico, v kateri dela. Razdeli gradivo o knjižnici (informativne lepake, vodiče po knjižnici) in opozori na njihovo vsebino, predvsem na odpiralni čas knjižnice in knjižnični red.

Naloga 1. sekvence: Teoretične razlage o informacijskih virih in metodah iskanja informacij ne lebde v zraku, ampak jih študentje povežejo s konkretno knjižnico, v kateri bodo iskali dokumente in informacije.

Gradivo: lepaki in vodič po knjižnici.

Sekvenca 2: Utemeljitev izobraževanja uporabnikov informacij

Smoter sodobnega izobraževanja je vzgojiti samostojnega, ustvarjalnega in kritičnega človeka, ki bo lahko sledil razvoju v svoji stroki in v družbi nasploh. V informacijski družbi,

v kateri živimo, je profesionalni in socialni razvoj posameznika odvisen od množine in kvalitete informacij, ki jih dobiva, kakor tudi od lahkega dostopa do teh informacij. Izobraževalni sistem sodobne družbe je v protislovnem položaju: na eni strani se je treba čimveč naučiti, na drugi strani pa prav to znanje čedalje hitreje zastareva. Edini izhod iz tega položaja vidijo teoretiki v metodiki - vedi o učenju, v kateri je težišče šolskega dela na poučevanju, kako se učiti. Izobraževanje uporabnikov o uporabi informacijskih sistemov je zato postalo temeljna komponenta izobraževalnega sistema.

Študent mora znati uporabljati vse možnosti za pridobivanje informacij, ki mu jih danes dajejo moderni informacijski sistemi, drugače ne more sistematično spremljati razvoja v svoji stroki. Znanje v različnih strokah različno hitro zastareva (v elektroniki v 11 letih), za vse pa velja, da brez permanentnega izobraževanja znanja, ki ga diplomant prinese z univerze, nima več velike uporabne vrednosti.

Naloga 2. sekvence: Predavanja o uporabi informacijskih sistemov večine študentov ne zanimajo. Predavateljeva osnovna naloga je, da v študentih vzbudi zanimanje zanje in jih motivira.

Sekvenca 3: Informacija in pomen informacij

Pojem informacij definiramo različno. (Obstaja več kot 80 definicij za informacijo.) Uporabimo definicijo, ki najbolj nazorno predstavi študentu pomen fenomena informacija. Na primer: Človek ustvarja s svojim delo tri vrste proizvodov: substanco, energijo in informacijo.

Informacijo si ustvarja z opazovanjem in spoznavanjem okolja; z njo uporablja tokove substance in energije.

Temeljni zakon o družbenem sistemu informiranja ima definicijo: Informacija je urejen skup podatkov, ki razširja znanje o nekem pojavu ali odnosu.

Pri uvajanju uporabnikov v uporabo informacijskih služb, gre za spoznavanje znanstvenih in strokovnih informacij, torej informacij, ki se dobe v procesu raziskovanja objektivnega sveta, gre pa tudi za vse tiste informacije, ki jih za raziskovanje in delo potrebujejo strokovnjaki, čeprav niso nastale kot rezultat raziskovanja.

Študentom predstavimo pomen informacij: Težave človeka, ki je izgubil spomin - analogija s pomanjkanjem informacij v gospodarstvu.

Primer: Ameriška raziskava je pokazala, da bi bilo mogoče prihraniti tretjino vsega denarja, namenjenega raziskovanju, če bi le dovolj natančno pregledali patentno literaturo.

Primer 2: Švicarska industrija zaradi neobveščenosti (zane-marjanja strokovne literature) ni opazila razvojne usmeritve v izdelavi kvarčnih ur. Posledica: švicarska družba je izgubila 40.000 delovnih mest.

Primer 3: Mestna gospodarska zbornica pošlje nekoga v sosednjo državo po naslove podjetij, ki izdelujejo neki produkt, knjižnica oddaljena od zbornice nekaj sto metrov, pa ima sodoben adresar gospodarskih organizacij te države.

Naloga 3. sekvence: Poglobiti motivacijo in dokazati študentu, da mora poznati sistem znanstvenih informacij tako za študij kot za uspešno in odgovorno delo na bodočem delovnem mestu.

Sekvenca 4: Viri informacij

V 4. sekvenci začnemo razlagati strukturo informacijskega sistema. Pomembno je, da dokumente in knjižnice predstavimo kot del celotnega informacijskega sistema. Najbolje jih razložimo s shemo. Prednost take razlage je, da preko splošnih pojmov, ki jih študentje že poznajo, začnemo uporabljati posamezne strokovne izraze.

Naloga 4. sekvence: Prikazati moramo mesto dokumentov in knjižničnih informacijskih služb v celotnem sklopu informacijskih virov.

Gradivo: shema Viri informacij (presojnica).

Sekvenca 5: Tipologija dokumentov

V 5. sekvenci razložimo tipologijo dokumentov. Uporabljamo presojnice, s katerimi lahko predstavimo različne oblike: objavljene in neobjavljene dokumente, konvencionalne in nekonvencionalne dokumente, monografske in serijske publikacije ter naštejemo posamezne vrste monografskih in serijskih

publikacij. Obseg razlage je odvisen od števila ur, ki jih imamo na razpolago. Posebej pa moramo podčrtati strukturo znanstvene knjige, ki s svojo zgradbo ostaja nenadomestljiv medij prenosa znanja, tudi v dobi informatike.

Naloga 5. sekvence: Študent mora spoznati, da je tudi polpublicirano gradivo del informacijskega sistema, predvsem pa mora spoznati razliko med knjigo - monografijo in revijo ter članki v njej.

Gradivo: Osnutek za presojujnice za grafoskop 1-7.

Sekvenca 6: Vodnik k literaturi. Sekundarni in terciarni informacijski viri

Tu obravnavamo problem obvladovanja ogromne množine dokumentov. (Po podatkih UNESCO izide na leto približno 640.000 naslovov knjig, 90.000 naslovov serijskih publikacij, prišteti pa je treba še ogromno število polpublicirane gradiva, raziskav, analiz ipd.). Dokumente zbirajo in hranijo knjižnice. Da pa bi bili ti dokumenti resnično dostopni uporabnikom, pripravljajo knjižnice, razne informacijske službe, pa tudi založbe, različne vrste vodnikov k literaturi. Znanstvena literatura zato vsebuje dve osnovni strukturni komponenti - vsebinsko in bibliografsko. V skladu s temi ločimo tudi dokumente v primarne in sekundarne informacijske vire. Omenimo tudi terciarne informacijske vire.

Naloga 6. sekvence: Poudarimo smotrnost uporabe vodnikov k literaturi v nasprotju s fizičnim brskanjem po knjigah. Prikažemo razliko med knjižničnim katalogom, ki prikazuje knjižnični fond, in drugimi vodniki, ki prikazujejo dokumente glede na njihovo funkcijo v informacijskem sistemu.

Gradivo: Osnutek za presojujnice 1-3.

Sekvenca 7: Abecedni katalog

Ker je avtor najtočnejši indikator iskanja gradiva, posvetimo abecednemu imenskemu katalogu določen čas. Omeniti je treba razliko med katalogom v listkovni in v knjižni obliki, saj so že tudi v Jugoslaviji knjižnice, ki imajo svoje gradivo popisano z računalnikom in občasno izdajajo sezname

svojega gradiva. Razložimo osnovne tipe značnic in bibliografski opis. Razlaga bibliografskega opisa mora izhajati iz potrebe študenta, da najde knjigo, ki je sodobna, da najde pravo izdajo, ipd. Če je knjižnica poslovanje avtomatizirala v tolikšni meri, da študentje že sami iščejo knjige na terminalih, je treba navodilo za iskanje v Abecednem imenskem katalogu popolnoma spremeniti.

Naloga 7. sekvence: Predstaviti moramo temeljne podatke bibliografskega opisa tako, da študent v publikaciji ne vidi več fizične oblike knjige z rdečimi ali modrimi platnicami, ampak avtorsko delo, ki je nastalo v času, prostoru in z določenim namenom.

Gradivo: Kratko navodilo: Abecedni imenski katalog.
Osnutek za presojnico.

Sekvenca 8: Univerzalna decimalna klasifikacija

Univerzalna decimalna klasifikacija (UDK) je v naših knjižnicah tako razširjena, da mora študent poznati osnovne klasifikatorje v svoji stroki. Kratka razlaga sistema v celoti je potrebna predvsem zato, ker so tudi bibliografije in dokumentacijski bilteni urejeni po UDK.

Naloga 8. sekvence: Razložiti bistvo UDK in opozoriti na klasifikatorje stroke, ki jo študentje študirajo.

Gradivo: Kratko navodilo: Univerzalne decimalne klasifikacije.
Osnutek za presojnici 1-2.

Sekvenca 9: Indeksiranje

V Jugoslaviji nekatere specialne knjižnice že obdelujejo dokumente na računalniku. Vsebine dokumentov običajno določajo z indeksiranjem. Ker so ti računalniški izpisi dostopni tudi v knjižnicah, bodo študentje že med študijem naleteli nanje. Zato je že v začetku dobro omeniti pojme geslo, ključna beseda in deskriptor. V knjižnicah, ki že indeksirajo, je potrebno obsežneje spregovoriti o indeksiranju, predvsem o slovarju deskriptorjev obširneje.

Naloga 9. sekvence: V tej sekvenci opozorimo študente na nove metode dela v informacijskih sistemih, ki omogočajo boljše informiranje in o katerih se bodo morali v poznejših predavanjih

temeljito poučiti, če bodo hoteli izrabiti vse možnosti, ki jih daje avtomatizacija.

Gradivo: Osnutek za presojnico.

Sekvenca 10: Bibliografije

Ker je nacionalna bibliografija osnovni dokument intelektu=alne dejavnosti vsakega naroda, opišemo nacionalno biblio=grafijo študentom vseh usmeritev. Pokazati pa jim je treba še ustrezne strokovne bibliografije in jih opozoriti na skrite bibliografije.

Naloga 10. sekvence: Predstaviti nacionalno bibliografijo in strokovne bibliografije.

Gradivo: kratko navodilo Bibliografije. (Glej prilogo.)

Sekvenca 11: Dokumentacijski bilteni in indeksi

Na uvodni stopnji študija samo omenimo, da strokovnjaki dobe izčrpne in nove informacije o znanstvenih dognanjih v doku=mentacijskih biltenih in indeksih. Ti bilteni so dostopni v knjižnicah. Omenimo Jugoslovanski center za tehničko i naučno dokumentacijo v Beogradu, ki izdaja serije Novosti iz nauke, tehnike i ekonomije.

Naloga 11. sekvence: Študenta opozorimo, da bo moral pozneje, ko bo začel pripravljati poglobljeno študijo, poiskati v knjižnici sekundarne publikacije, ki mu bodo dale podatke o najnovejših dokumentih.

Sekvenca 12: Priročniki. Referenčna dela

Ker so priročniki ali referenčna dela tista vrsta literature, v kateri hitro najdemo določen podatek, z njimi študentu naj=laže dokažemo, kako uporabni so informacijski viri za razne namene. Ker pa so sila raznovrstni, saj so posamezne stroke razvile še prav specifične vrste priročnikov, jih je študen=tom težavno približati tako, da mu bodo v resnici instrument pri delu in študiju. Eno od metod za seznanjanje s priročniki je razložil McInnis. Ta metoda ima vse sekundarne informa=cijske vire za posredovalne vire - vodnike. V sekundarnih

virih je obravnava strokovnih in bibliografskih elementov različna. McInnis opozarja, da je posredovalna moč sekundarnih informacijskih virov različna, različna pa je tudi oblika dokumentov, ki jih zajemajo.

Študentom seveda ne bomo razlagali te teorije. Predavatelj pa lahko iz nje izvaja metodo za predstavitev določenih referenčnih del.

Naloga 12. sekvence: Študentu razložimo raznovrstne funkcije referenčnih del.

Gradivo: Osnutek za presojnico.

Sekvenca 13: Citiranje

Študente seznanimo z načini citiranja.

Naloga 13. sekvence: Študent mora vedeti, da je točno citiranje obvezno za vse, tudi za študente, ki se šele seznanjajo s stroko.

Priloga: Navodilo za citiranje, osnutek za presojnico.

Sekvenca 14: Univerzni in nacionalni knjižničnoinformacijski sistem

Študentom predstavimo strukturo knjižničnoinformacijskega sistema univerze, na kateri študira, in nacionalni knjižničnoinformacijski sistem (KIS). Od časa, ki nam ga v študijskem urniku odobrijo univerzni organi, je odvisno, v kolikšnem obsegu predstavimo posamezne službe, nabavno politiko knjižnice, pa tudi pomanjkljivosti v njenih skladih knjižničnega gradiva.

Naloga 14. sekvence: Študente seznanimo z realnimi možnostmi, ki mu jih pri delu, študiju in ob sprostitvi ponuja univerzna knjižnica.

2. VAJE - PRAKTIČNO DELO

Na predavanjih študentom predstavimo posamezne elemente sistema znanstvenih informacij, sposobnost za iskanje informacij pa si študentje pridobijo le s praktičnim reševanjem

nalog s tega področja. Ob posameznih primerih razlagamo osnovno metodologijo iskanja informacij. Vaje lahko uspešno pripravimo le v knjižničnih prostorih, kjer so na razpolago katalogi in priročna knjižnica.

Vaje imajo dva dela:

1. Uvodni del - ogled knjižnice;
2. obdelava primerov iskanja gradiva in informacij.

1. Ogled knjižnice je najobičajnejša oblika uvajanja študentov v uporabo informacijskih virov. Zelo je primerna za splošno orientacijo študentov po knjižnici in za njihovo seznanitev s knjižničarji, na katere se bodo med študijem obračali. Med ogledom knjižnice jim ne kažemo njenih dragocenosti, ampak opozarjamo na njene službe in podčrtujemo informacijske naloge.
- 2.1. Ko izbiramo primere za iskanje gradiva in informacij, moramo paziti, da izhajamo iz konkretnih potreb študentov po literaturi, primere pa je treba izbrati tako, da obdelamo osnovne informacijske vire, kataloge, bibliografije ter referenčna dela. Prve primere iščemo po shemi iskanja, ki jo študentu bodisi razmnožimo ali pa pokažemo samo na presojnici, tako da se navadi na zaporedje osnovnih postopkov.
- 2.2. Ko shemo obdelamo, pa skušamo ob primerih prikazati določena teoretična izhodišča metodologije iskanja informacij. Študentu razložimo osnovne variable iskanja.
- 2.2.1. Določitev stroke z izbiro gesla
Čeprav smo stroko že določili z gesli pri primerih, ki smo jih reševali po stopnjah v shemi, se ob problemu določanja gesel pomudimo dlje. Geslo je težavno določiti, še posebej uporabniku. Povezano je namreč s celotnim sklopom problemov, ki jih obsega vprašanje v referenčni in informacijski službi. Podrobnejša razlaga postopkov, ki jih opravlja knjižničar pri iskanju v informacijskih virih, v marsičem zmanjša psihološke zavore, ki stiskajo uporabnike ob postavljenem vprašanju. Razlaga pa mora biti vezana na praktično iskanje v terminoloških slovarjih, indeksih itd.

- 2.2.2. Ugotavljanje razlogov za iskanje, ki določajo
- globino in obseg iskane informacije (retrospektivno iskanje ipd.);
 - obliko dokumentov (knjige, članke, patente itd.);
 - vidiki predstavitve informacije (teorija, praksa, pravni, zgodovinski vidik, ekonomski, izobraževalni vidik itd.);
 - jezik;
 - območje;
 - hitrost iskanja.

S predstavitvijo posameznih osnovnih tipov iskanja seveda nismo zajeli celotnega spektra iskanja informacij. Pokazali pa smo študentu osnovno metodologijo in posamezne stopnje iskanja v informacijskih virih, ki jih na koncu strnemo v točke:

1. definirati potrebo po informaciji;
2. določiti način iskanja informacije - izbrati pripomočke za iskanje;
3. poiskati gesla, ključne besede;
4. zabeležiti vse bibliografske podatke referenc, ki bi bile lahko koristne;
5. pregledati vse ustrezne bibliografije in podatke iz njih dopolniti z najnovejšimi referencami iz dokumentacijskih biltenov in indeksov;
6. priskrbeti si gradivo in ugotoviti njegovo uporabnost.

Gradivo: Shema iskanja.

3. VAJE V ISKANJU GRADIVA IN INFORMACIJ V KNJIŽNICI

Vaje v iskanju gradiva naložimo študentom kot nalogo, ki jo morajo oddati v knjižnici čez dva tedna. Nalogo moramo oceniti. Ocena bi morala biti zabeležena v evidenci študentovih izpitov, vendar to še ni praksa v našem visokem šolstvu. Pri evidenci ocene pa bi morali vztrajati, drugače študentje naloge ne bodo napravili.

Primere v vajah moramo spreminjati in si zagotoviti dovolj veliko število različnih izvodov, da ne bi študentje rešitev kar prepisovali.

Gradivo: Vaje - model naloge.

4. SKUPNO PREDAVANJE PROFESORJA IN KNJIŽNIČARJA O INFORMACIJSKIH VIRIH

Predavanje o informacijskih virih o enem izmed temeljnih predmetov, ki ga skupaj pripravita knjižničar in profesor, je uvod v integrirano izobraževanje uporabnikov. Pomen skupnega nastopa knjižničarja in profesorja presega njegov vsebinski pomen. Stara ugotovitev namreč pravi, da je izobraževanje uporabnikov-študentov odvisno od njihovih profesorjev; študent se zanima za knjižnico toliko, kolikor se njegov profesor. Zato lahko na pomembnost iskanja virov informacij pokažemo le tako, da pri njem sodelujeta knjižničar in profesor.

Najprimernejši za sodelovanje s profesorjem je seveda tisti knjižničar, ki ni podkovan samo v informacijski vedi, ampak tudi v profesorjevi stroki. Metoda dela v njunem skupnem nastopu je odvisna od njunega dogovora. Snov sama terja, da knjižničar predstavi dokumente in njihove bibliografske in informacijske sestavine, medtem ko vrednost in uporabnost virov za stroko oceni profesor.

Knjižničar pripravi za predavanje sezname posameznih vrst informacijskega gradiva, ki je dostopno v univerznem knjižničnoinformacijskem sistemu.

Seznami informacijskih virov so:

seznam revij,
seznam strokovnih bibliografij,
seznam dokumentacijskih biltenov in indeksov,
seznam klasifikatorjev UDK, pomembnih za stroko,
seznam enciklopedij in drugih referenčnih del, specifičnih za stroko.

Seznami so študentom še dolgo koristni pri iskanju literature.

Študent, ki sodeluje pri vseh štirih delih programa, je dovolj seznanjen s knjižnico in z informacijski viri. Znanje pa mora poglobljati v tretjem ali četrtem letniku, ko mu je potrebno predstaviti celotni sistem znanstvene informatike njegove stroke.

V NARODNI IN UNIVERZITETNI KNJIŽNICI LAHKO KUPITE:

BAJEC, J.: Slovenski časniki in časopisi 1937-1945. Ljubljana 1973.	100 din
BULOVEC, Š.: Bibliografija slovenskih bibliografij 1961-1973. Ljubljana 1976.	100 din
GLASBENI rokopisi in tiski na Slovenskem od leta 1800. Katalog. V Ljubljani 1967.	15 din
ISBD(M). Mednarodni standardni bibliografski opis zaključenih publikacij. Predelana prva izdaja. Ljubljana 1981.	100 din
ISBD(S). Mednarodni standardni bibliografski opis tekočih publikacij. Prva standardna izdaja. Ljubljana 1981.	100 din
ISBD(NBM)	200 din
ISBD(CM)	230 din
JUGOSLOVANSKO posvetovanje o uporabi računalnika v knjižnicah. Ljubljana, 9.-11.november 1981. Ljubljana 1982.	400 din
KATALOG rokopisov Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani.	
1., 2., 3. snopič	á 100 din
4. snopič	200 din
5. in 6. snopič	á 150 din
Komplet	800 din
NOVOSTI UDK s področja družbenih ved. Ljubljana 1977.	50 din
OBVESTILA republiške matične službe. 1980-82	20 din
PLENIČAR, B.: Slovenska bibliotekarska biblio= grafija.	350 din
Študentje in člani DBS	300 din
SLOVENSKA bibliografija za leto:	
1949, 1950, 1954	15 din
1955	13 din
1965	30 din
1957	45 din
1958	30 din
1959	25 din
1960, 1961, 1962, 1963, 1964	32 din
1965	36 din
1966, 1967	44 din
1968	80 din

SLOVENSKA bibliografija za leto:	
1969, 1970	180 din
1971	200 din
1972	250 din
1973	800 din
1974	350 din
1975	1.250 din
1976	1.800 din
STANDARDI za javne knjižnice. Ljubljana 1975	20 din
ŠOLSKA knjižnica-medioteka v srednjem usmerjenem izobraževanju	100 din
VODIČ kroz narodne biblioteke Jugoslavije. Beograd 1979.	200 din
VRANČIČ, R.: Uporaba knjižničnega gradiva in informacijska služba v knjižnicah. (Zapiski predavanj.)	15 din
ZAKLADI Narodne in univerzitetne knjižnice. Ljubljana 1982.	400 din
ZBORNIK Narodne in univerzitetne knjižnice. I.Ljubljana 1974	40 din
za člane DBS	30 din
II.Ljubljana 1978.	100 din
za člane DBS	50 din
ZBORNIK III.-16.stoletje burno obdobje slovenske prebuje.	400 din
ČESTITKA J.D.Florjančiča	10 din
RAZGLEDNICA J.D.Florjančiča	7 din
RAZGLEDNICE komplet (12 kom.)	100 din
RAZGLEDNICA posamezna	10 din
LEPAK Zakladi NUK	40 din
LEPAK 16.stoletje burno obdobje slovenske prebuje	100 din
GRAFIČNI LIST: Naslovnica Dalmatinove biblije	600 din
Apokalipsa	600 din

Izdala, založila in razmnožila Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana, Turjaška 1. Uredila Miša Sepe. Odgovarja Tomo Martelanc. Naklada 500 izvodov. Cena 40 din.

YU ISSN 0350-3577